

УДК 340.5 : 341.3

Соціальна політика в Україні в контексті Європейської інтеграції: соціально-правові аспекти

Віктор Єлагін,

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної Академії державного управління при Президенті України

Задовго до формального початку функціонування єдиного ринку Європейського Співтовариства в січні 1993 року лідери країн ЄС визнали необхідність досягнення балансу між “економічними” і “соціальними” аспектами. На зустрічі в Римі в грудні 1990 року глави держав проголосили, що встановлення єдиного ринку повинне привести до справжнього поліпшення в області зайнятості і підвищення стандартів життя і роботи всіх громадян Співтовариства.

Від декларативних заяв щодо соціальних питань, що містилися в Римських договорах, узагальнення і зведення воедино комплексу соціальних проблем і формулювання загальних задач у Хартії основних соціальних прав трудящих, прийнятої в Парижі в 1989 р., соціальна політика пройшла шлях до визнання її самостійним напрямком діяльності ЄС, що робить безпосередній вплив на всі сфери життя Співтовариства. Це було зафіксовано в спеціальних документах: Угода про соціальну політику і Протокол були обговорені і прийняті в Маастрихті і прикладені до Договору про створення Європейського Союзу.

У червні 1997 р. на Амстердамському саміті соціальна політика була визнана одним з найважливіших напрямків діяльності Європейського Союзу, що знайшло відображення в прийнятих там документах. Саміт підтвердив прихиль-

ність основним соціальним правам у тому вигляді, в якому вони були визначені Європейською соціальною хартією 1961 р. і Хартією основних соціальних прав трудящих 1989 р.

Разом з тим в Амстердамі проявилися зміни в підходах до соціального виміру в 90-х роках, визнана актуальність уваги до соціальної сфері. За соціальною політикою було чітко закріплене її законне і важливе місце серед інших напрямків діяльності ЄС напередодні ХХІ століття. Життя показало, що відставання соціальної політики, зокрема від економічної, що вважалася на початковому етапі інтеграції пріоритетом, неприпустиме.

Результатом численних наукових дискусій і зіткнень думок із приводу ролі і місця соціальної політики в процесі європейської інтеграції став висновок про висунування її в ряд пріоритетних. Більш того, мова зараз йде про нову постановку концепції соціального питання. Це викликано усвідомленням феномена не розуміння суті сучасної соціальної політики в масовій свідомості, необхідності перегляду підходів до неї, а також ролі держав і Співтовариства в її проведенні.

Досвід ЄС у цьому відношенні та теоретичні напрацювання дуже важливі для України для проведення демократичних реформ і побудови демократичної, незалежної, соціальної, правової держави. Неможливо переоцінити значимість

правильно обраної моделі соціальної політики. Соціальний вимір пов'язаний з проблемою владних відносин в державі, можливістю уряду проводити політику «соціальної рівності» в усіх напрямках. Сьогодні багато проблем просто не можуть бути вирішені на національному рівні і вимагають винесення на рівень міжнародний. Зміцнення соціальної бази політики — наявність дієвого місцевого самоврядування, піднесення його рівня на більш високі щаблі національної правової бази — правового поля, що забезпечує функціонування державних та суспільних інститутів:

- відкритість системи як умова її еволюційного розвитку та самовдосконалення;
- рівномірний розвиток демократії в державній та суспільній сферах;
- підтримка в суспільстві соціальної рівноваги;
- втілення системи соціального забезпечення у ринкову економіку;
- розвиток громадянського суспільства, функціонування механізму соціального діалогу та інституту соціального партнерства;
- рівень накопичення соціального капіталу суспільства;
- становлення та розвиток територіальні щаблі влади.

Цим далеко не вичерпується перелік умов для побудови сучасної європейської держави.

На шляху докорінної зміни суспільних відносин в період соціально-економічної трансформації Україна водночас повинна перебудувати старі державні механізми та адаптуватися до демократичних стандартів провідних країн Заходу на шляху європейської інтеграції. В свою чергу разом з бурхливим економічним розвитком, соціальний розвиток цих країн сягнув далеко вперед, особливо після утворення Європейського співтовариства.

Зміни в Західній Європі йдуть у наступних напрямках:

Проникнення ідей ринкової економіки в сферу соціальних служб.

Розвиток добровольчого (недержавного) сектора соціальної політики, що бере на себе частину функцій, які раніше виконували безпосередньо державні служби.

Залучення родичів до тих, хто потребує догляду при відсутності достатньої соціальної підтримки.

Впровадження госпрозрахункових принципів в систему надання соціальних послуг.

Розукрупнення установ соціальної сфери і наближення їх до послуг споживачів.

Акцент на задоволення різноманітних індивідуальних потреб.

Загальна тенденція більше прислухатися до думки самих споживачів послуг і їх близьких.

Формування через Європейське Співтовариство єдиної соціальної політики, більш чутливої до запитів різних груп населення і різних регіонів, ніж політика більшості членів Співтовариства сьогодні.

У колишніх соціалістичних країнах сектор послуг був відносно недорозвинений (не дивлячись на великі досягнення в області освіти і охорони здоров'я) внаслідок того, що державні підприємства дуже поволі реагували на зростаючий попит з боку населення. До того ж багато видів послуг, що грають важливу роль в ринковій економіці, просто не могли розвиватися при соціалізмі, наприклад банківська справа або торгівля нерухомістю. Тому в період переходу цих країн від централізованого планування до ринку, сектор послуг в їх економіці росте особливо швидко, незважаючи навіть на економічну кризу і падіння доходів населення. Це зростання сфери послуг відбувається як реакція на штучне гальмування у минулому, а також у відповідь на попит на нові послуги, необхідні знов виникаючому приватному сектору. Проте у ряді країн надання нових, високотехнологічних видів послуг (в першу чергу так званих «інформаційно-комунікаційних») все ще відстає від попиту і гальмує економічний розвиток цих країн.

30.05.2017